

หลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” สำหรับนักศึกษาชาวจีน*

Practical Thai Usage of /pen/ and /khw:/ for Chinese Student

เกียรติชัย เดชพิทักษ์ศิริกุล (Kiatchai Dejpitaksirikul)**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาหลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” สำหรับนักศึกษาชาวจีน ข้อมูลที่ผู้เขียนนำมาวิเคราะห์ในงานนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ผู้เขียนเก็บจากงานเขียนบันทึกประจำวันของนักศึกษาชาวจีนจำนวน 219 เรื่อง ส่วนที่สองเป็นข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์การใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในภาษาไทย ข้อมูลส่วนนี้เก็บจากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันและคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติของภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นผู้เขียนนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากข้อมูลทั้งสองส่วนมาประมวลและสร้างเป็นหลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” สำหรับนักศึกษาชาวจีน แล้วนำไปทดสอบความเข้าใจเรื่องการใช้คำดังกล่าวกับนักศึกษาแลกเปลี่ยนที่มาจากมหาวิทยาลัยชนชาติกวางสีและมหาวิทยาลัยเหอฉือ จำนวน 31 คน

ผลการศึกษาเรื่องหลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชาวจีน ผู้เขียนสรุปได้เป็น 6 ข้อ คือ 1) คำว่า “เป็น” และ “คือ” ใช้แสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กริยาว่าเป็นเรื่องเดียวกัน 2) คำว่า “เป็น” และ “คือ” ไม่เกิดร่วมกับคำกริยาคุณศัพท์ 3) คำว่า “เป็น” เกิดร่วมกับคำปฏิเสธและคำช่วยกริยาได้ 4) คำว่า “คือ” ใช้เมื่อมีการเจาะจง 5) คำว่า “คือ” ใช้ในความหมายว่า “ได้แก่” และ 6) คำว่า “คือ” ใช้ในการขยายความได้ ส่วนผลการทดสอบความเข้าใจเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” พบว่าผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบหลังเรียน (Mean 28.10, SD 2.88) สูงกว่าก่อนเรียน (Mean 22.10, SD 3.90) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: สัมพันธกริยา การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด การปรากฏร่วมจำเพาะ การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาหลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” สำหรับนักศึกษาชาวจีน

This article aimed to develop the practical Thai usage of /pen/ and /khw:/ for Chinese student

** อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาไทยเพื่ออาชีพ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Lecturer, Thai for Careers program, Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University

Abstract

This article aimed to develop the practical Thai usage of /pen/ and /khu:/ for Chinese student. Data used for analysis was divided into two parts; data for error analysis on the use of /pen/ and /khu:/ was collected from 219 weekly journals writing by Chinese students, and data for the analysis of /pen/ and /khu:/ in Thai was collected from Thai National Corpus. The analyses of these two parts were used to develop the “practical Thai usage of /pen/ and /khu:/” for Chinese student. The sample of learning achievement implementation was comprised of 31 exchange students who come from Guangxi University for Nationalities and Hechi University.

The finding of this study revealed that /pen/ and /khu:/ occurred in these 6 following syntactic and semantic contexts; 1. /pen/ and /khu:/ are used as copula verbs, subject and its complement must indicate the same topic. 2. /pen/ and /khu:/ could not occur with adjectives. 3. /pen/ occurred with negative and auxiliary verbs. 4. /khu:/ was used in identification contexts. 5. /khu:/ was used as /dâj kè:/. 6. /khu:/ was used as explanation marker. As for the result of learning achievement, the mean scores of the learning achievement after implementation (Mean 28.10, SD 2.88) were higher than before implementation (Mean 22.10, SD 3.90) at the significant level of 0.05.

Keywords: Copula Verb, Error Analysis, Collocation, Teaching Thai as a Foreign Language

บทนำ

ภาษาไทยมีคำที่มีความหมายคล้ายกันแต่ปรากฏใช้ในบริบทที่ต่างกันอยู่หลายคำ ในฐานะเจ้าของภาษา การเลือกใช้คำที่ปรากฏร่วมกันให้เหมาะสมอาจไม่เป็นปัญหามากนัก แต่สำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติหลายครั้งอาจเกิดความสับสนว่าควรเลือกใช้คำใดจึงจะถูกต้อง จากการสอนนักศึกษาชาวจีน ผู้เขียนพบว่า คำว่า “เป็น” และ “คือ” เป็นคำคู่หนึ่งที่พบข้อผิดพลาดในการใช้ ยกตัวอย่างเช่น

- (1) อาหารที่ฉันชอบมากที่สุดเป็นก๋วยเตี๋ยวไหลวซื่อ
- (2) เราฉลองคริสต์มาสในต่างประเทศครั้งแรก และน่าจะคือครั้งสุดท้าย
- (3) เสื้อผ้าของทหารเป็นสวย

ในฐานะเจ้าของภาษา ประโยคทั้งสามนี้สามารถสื่อความหมายได้แต่ใช้คำไม่ถูกต้อง สองประโยคแรกเป็นการเลือกใช้คำที่สลับกัน ประโยคที่ (1) ควรแก้เป็น “อาหารที่ฉันชอบมากที่สุดคือก๋วยเตี๋ยวไหลวซื่อ” ในขณะที่ประโยคที่ (2) ควรแก้เป็น “เราฉลองคริสต์มาสในต่างประเทศครั้งแรก และน่าจะเป็นครั้งสุดท้าย” ส่วนประโยคที่ (3) ไม่ควรมีสัมพันธกริยา “เป็น” เนื่องจากคำว่า “สวย” ทำหน้าที่เป็นกริยาของประโยคแล้ว ดังนั้นประโยคนี้ควรเขียนใหม่ว่า “เสื้อผ้าของทหารสวย” อย่างไรก็ตาม สำหรับนักศึกษาจีน

แล้ว คงเกิดคำถามว่า เหตุใดประโยคที่เขียนในครั้งแรกนั้นจึงไม่ถูกต้อง แล้วที่จริงคำว่า “เป็น” และ “คือ” มีหลักการใช้เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

การตอบคำถามข้างต้นนั้น นักศึกษาอาจเริ่มจากการพิจารณาความหมายและตัวอย่างการใช้คำจากพจนานุกรม ซึ่งพจนานุกรมที่นักศึกษาชาวจีนนิยมใช้คือพจนานุกรมไทย-จีนฉบับ 广州外国语学院编 (1990) พจนานุกรมฉบับนี้ได้ให้ความหมายของคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำกริยา ไว้ 4 ความหมาย คือ 1. 是 “เป็น สัมพันธกริยา” เช่น เขายังเป็นเด็กอยู่ 2. 做, 作, 当, 为 “บอกตำแหน่ง, การงาน, อาชีพ” เช่น เป็นครู เป็นหมอ 3. 生, 发, 患, 得 “เกิด, บอการ” เช่น เป็นผี เป็นไข้ 4. 能 “บอกความสามารถ” เช่น ว่ายน้ำเป็น และคำว่า “เป็น” ที่เป็นคำวิเศษณ์ 1 ความหมายคือ 活, 生 “มีชีวิต” เช่น ปลาเป็น ส่วนคำว่า “คือ” ได้ให้ไว้ 2 ความหมายคือ 1. 是 “เป็นสัมพันธกริยา” เช่น นี่คือโต๊ะ และ 2. 就是, 即 “ได้แก่” (คำเชื่อม) เช่น ...ตั้งเงื่อนไข 3 ข้อ คือ ...

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) พบว่าพจนานุกรมทั้งสองฉบับให้คำนิยามไม่แตกต่างกันมากนัก ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า “เป็น” ไว้ 3 ความหมาย คือ 1. คำกริยาแสดงความสัมพันธ์ 2. สามารถ (คำกริยา) และ 3. มีชีวิต (คำวิเศษณ์) ส่วนคำว่า “คือ” มี 2 ความหมายคือ 1. เป็น 2. เท่ากับ, ได้แก่ (คำสันธาน)

จากคำนิยามในพจนานุกรมทั้งสองฉบับ จะเห็นว่าพจนานุกรมสามารถให้คำตอบนักศึกษาชาวจีนในเรื่องการใช้คำให้ตรงตามความหมายได้ แต่หากพิจารณาในด้านการเลือกใช้คำให้เหมาะกับบริบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเลือกใช้สัมพันธกริยา “เป็น” กับ “คือ” คำอธิบายข้างต้นก็ยังไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการใช้คำให้ถูกต้อง

ผู้เขียนได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” เพื่อหาหลักเกณฑ์ที่จะนำมาอธิบายให้แก่นักศึกษา จากการสำรวจพบว่าวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาคำว่า “เป็น” ไว้แล้ว 2 เรื่อง คือ วิทยานิพนธ์เรื่อง “การใช้คำ เป็น ในภาษาไทย” ของ สถาวร พิศบูรณ์ (2529) วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการศึกษาการใช้คำโดยจำแนกตามความหมายเป็นหลัก โดยได้จำแนกความหมายไว้ 6 ความหมายคือ “มีชีวิต” “ได้ที่” (น้ำปลาเป็นหรือยัง) “แสดงสภาพ” (สัมพันธกริยา) “รู้วิธี” “มีความหมายตามข้อความข้างหน้า” (เป็นคำกริยาที่ปรากฏในประโยคไม่เริ่มเพื่อใช้แทนคำกริยาในประโยคเริ่ม เช่น ก: ฉันเมื่อยมาก ข: ฉันก็เป็น คำว่า “เป็น” แทนคำว่า “เมื่อย”) และ “ความหมายเน้น” (ถ้าขึ้นทำอย่างนี้ ฉันเป็นโง่เธอแน่) นอกจากนี้ยังศึกษาความหมายของคำประสม คำซ้อน และสำนวนที่มีคำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับ ส่วนอีกเล่มคือวิทยานิพนธ์ของสุรีเนตร จรัสจรัสเกียรติ (2555) ศึกษาเรื่อง “พัฒนาการของคำว่า ‘เป็น’ ในภาษาไทย” วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาคำว่า “เป็น” ไว้อย่างละเอียดโดยศึกษาพัฒนาการของคำทั้งในเรื่องหมวดคำ หน้าที่ ความหมาย และบริบทการปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

แม้คำว่า “เป็น” จะมีผู้ศึกษาไว้อย่างละเอียดแล้ว แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนพบจากการใช้ภาษาของนักศึกษาจีนมาจากการเลือกใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเรื่องความแตกต่างในการใช้คำทั้งสองนี้

เรื่องความแตกต่างในการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” นี้ แม้จะยังไม่พบงานที่ศึกษาไว้โดยตรง แต่ก็มีผู้ให้ข้อสังเกตไว้ เช่น อุดม วโรตม์สิขิตต์ (1963: 9 อ้างถึงใน สถาวร พชรบำรุง 2529: 4) ได้ให้ข้อสังเกตว่า “เป็น” กับ “คือ” แตกต่างกันตรงที่คำว่า “เป็น” สามารถใช้กับคำว่า “ไม่” และคำช่วยหน้ากริยาได้ ในขณะที่ “คือ” ไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา เช่น

เขาเป็นครู ✓ เขาคือครู ✓
เขาไม่เป็นครู ✓ เขาไม่คือครู ✗

ส่วน ชูชุมุ คุโน และปรียา วงศ์มทอง (1980: 248 อ้างถึงใน สถาวร พชรบำรุง 2529: 11) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับความแตกต่างของคำว่า “เป็น” และ “คือ” ไว้ว่า ประโยคที่มีคำว่า “เป็น” เป็นประโยคให้รายละเอียด ลักษณะ หรือคุณสมบัติของประธาน (Characterizational sentences) เช่น ญี่ปุ่นเป็นประเทศอุตสาหกรรม (ประเทศอุตสาหกรรมเป็นลักษณะหนึ่งของญี่ปุ่น) ส่วนประโยคที่มีคำว่า “คือ” เป็นประโยคที่ชี้ว่าสิ่งหนึ่งเท่ากับสิ่งหนึ่ง (Identificational sentences) เช่น คนที่ฉันรักคือจอห์น ประโยคนี้ไม่ได้บอกว่าจอห์นเป็นลักษณะของคนที่ฉันรัก แต่จอห์นหมายถึงคนที่ฉันรัก

นอกจากข้อสังเกตข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” น่าจะมีความแตกต่างในประเด็นอื่นอีก ด้วยเหตุนี้จึงสนใจศึกษาว่า คำทั้งสองนี้มีหลักในการใช้เหมือนและแตกต่างกันอย่างไร การศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะหาหลักการที่ใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาชาวจีน ดังนั้นการสร้างหลักเกณฑ์ครั้งนี้ผู้เขียนจึงพิจารณาจากข้อผิดพลาดที่เกิดจากการใช้คำของนักศึกษาร่วมกับการวิเคราะห์การใช้คำในภาษาไทยจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติและข้อสังเกตการใช้ภาษาจากชีวิตประจำวัน เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่าการสร้างหลักเกณฑ์โดยพิจารณาจากข้อผิดพลาดจะทำให้นักศึกษาเกิดข้อควรระวังในการใช้ภาษายิ่งขึ้น

ข้อผิดพลาดในการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ของนักศึกษาชาวจีน

ผู้เขียนได้เก็บข้อมูลจากงานเขียนบันทึกประจำวันของนักศึกษาแลกเปลี่ยนชาวจีน สาขาบริหารธุรกิจ จากมหาวิทยาลัยชนชาติกวางสีที่มาเรียนในปีการศึกษา 2559 จำนวน 23 คน นักศึกษากลุ่มนี้ก่อนมาเรียนที่ประเทศไทยได้เรียนภาษาไทยมาแล้ว 3 ภาคการศึกษา ผู้เขียนได้บันทึกที่นำมาศึกษาจำนวน 219 เรื่อง จากการวิเคราะห์บันทึกประจำวันพบข้อผิดพลาดในการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” จำนวน 39 ครั้ง โดยจำแนกข้อผิดพลาดได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การใช้คำว่า “เป็น” โดยไม่จำเป็น

ข้อผิดพลาดลักษณะนี้เป็นข้อผิดพลาดที่พบมากที่สุด จำนวน 21 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 53.84 ดังตัวอย่าง

- (1) ของนี้เป็นฟรี
- (2) ข้อสอบเป็นง่ายแต่ผมทำได้ไม่ดี
- (3) ชายหาดอ่าวนางเป็นสวยมาก
- (4) วันนี้ผมรู้สึกคันมาก เป็นแพ้แล้ว

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า คำว่า “เป็น” ในประโยคข้างต้นนั้นทำให้ผิดไวยากรณ์ กล่าวคือ ในภาษาไทย คำว่า “ฟรี” “ง่าย” “สวย” และ “แพ้” ที่ปรากฏในประโยคที่ 1-4 ตามลำดับนั้นเป็นกริยาคุณศัพท์ที่ทำหน้าที่เป็นกริยาของประโยคแล้ว ไม่จำเป็นต้องเติมคำว่า “เป็น” ก็สามารถสื่อสารได้ถูกต้องตามไวยากรณ์ ดังจะเห็นได้จากประโยค

- (1) ของนี้ฟรี
- (2) ข้อสอบง่ายแต่ผมทำได้ไม่ดี
- (3) ชายหาดอ่าวนางสวยมาก
- (4) วันนี้ผมรู้สึกคันมาก แพ้แล้ว

2. การใช้คำว่า “เป็น” ในบริบทที่ต้องใช้คำว่า “คือ”

ข้อผิดพลาดลักษณะนี้พบทั้งสิ้น 9 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 23.08 ดังตัวอย่าง

- (1) ฉันคิดว่าวิชาที่ยากที่สุดเป็นการแปลภาษาไทยธุรกิจ
- (2) หนังสือเราเป็น Zootopia
- (3) วัตถุประสงค์ของการแสดงนี้เป็นการทำให้คนทั่วโลกคุ้มครองหมีแพนด้า
- (4) อาจารย์ที่สอนเราในเทอมนี้มี 4 คน เป็น อาจารย์อ้น อาจารย์แมว อาจารย์ฝน และ

อาจารย์นพ

จากตัวอย่างข้างต้น หากพิจารณาในด้านความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์จะเห็นว่าประโยคที่ 1-3 จำเป็นต้องมีสัมพันธ์กริยาเพื่อแสดงความสัมพันธ์ในประโยค แต่การใช้คำว่า “เป็น” ดังตัวอย่างข้างต้นนั้นไม่เหมาะสมกับบริบท ควรเปลี่ยนเป็นคำว่า “คือ” ส่วนประโยคที่ 4 ในตำแหน่งนี้ต้องการคำที่มีความหมายว่า “ได้แก่” ซึ่งคำว่า “เป็น” ไม่สามารถให้ความหมายเช่นนั้นได้จึงต้องเปลี่ยนเป็นคำว่า “คือ” ดังนี้

- (1) ฉันคิดว่าวิชาที่ยากที่สุดคือการแปลภาษาไทยธุรกิจ
- (2) หนังสือเราคือ Zootopia
- (3) วัตถุประสงค์ของการแสดงนี้คือการทำให้คนทั่วโลกคุ้มครองหมีแพนด้า
- (4) อาจารย์ที่สอนเราในเทอมนี้มี 4 คน คือ อาจารย์อ้น อาจารย์แมว อาจารย์ฝน และ

อาจารย์นพ

3. การใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” โดยแปลตามโครงสร้างในภาษาจีน

ข้อผิดพลาดลักษณะนี้เกิดจากแปลตามโครงสร้างไวยากรณ์ในภาษาแม่ ข้อผิดพลาดลักษณะนี้พบทั้งสิ้น 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.95 ดังตัวอย่าง

- (1) ต้มยำและส้มตำเป็นฉันชอบมากที่สุด 酸辣汤和木瓜沙拉是我最喜欢的。
- (2) 9,000 นี้เป็นเพื่อนของผมให้ผม 这九千泰铢是我朋友给我的。
- (3) อาลีบาบาคือใหญ่ที่สุดของบริษัทอินเทอร์เน็ตในจีน 阿里巴巴是中国最大的互联网公司。
- (4) ฉันชอบไปเที่ยวในประเทศไทย โดยเฉพาะเป็นภาคใต้ 我喜欢在泰国旅游尤其是南方。

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าประโยคภาษาไทยเหล่านี้ไม่ถูกต้องตามหลักการใช้ภาษา ประโยคที่ 1-2 ไม่ถูกต้องเพราะคำที่อยู่หน้าและหลังสัมพันธ์กันไม่ได้แทนสิ่งเดียวกัน ประโยคที่ 3 นามวลีหลังสัมพันธ์กันมีการวางส่วนขยายไว้หน้าส่วนหลัก ส่วนประโยคที่ 4 เป็นข้อผิดพลาดที่มาจากคำว่า “โดยเฉพาะ” ในภาษาจีนคือคำว่า 尤其 ซึ่งในภาษาจีนมักจะใช้กับคำว่า 是 แล้วตามด้วยนามหรือนามวลี แต่ในภาษาไทยคำว่า “โดยเฉพาะ” สามารถตามด้วยนามหรือนามวลีได้โดยไม่ต้องมี สัมพันธกริยา ประโยคข้างต้นสามารถแก้ไขได้ดังนี้

- (1) ต้มยำและส้มตำเป็นอาหารไทยที่ฉันชอบที่สุด
- (2) 9,000 นี้เป็นเงินที่เพื่อนให้ผม
- (3) อาลิบาบาคือบริษัทอินเทอร์เน็ตที่ใหญ่ที่สุดในจีน
- (4) ฉันชอบไปเที่ยวในประเทศไทย โดยเฉพาะภาคใต้

4. การใช้คำว่า “คือ” ในบริบทที่ต้องใช้คำว่า “เป็น”

ข้อผิดพลาดลักษณะนี้พบ 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.13 ดังนี้

(1) ปัจจุบันวันที่ 11 เดือน 11 ไม่เพียงคือเทศกาลของคนโสด แต่คือเทศกาลซื้อของในอินเทอร์เน็ต

(2) เราฉลองคริสต์มาสในต่างประเทศเป็นครั้งแรก และน่าจะคือครั้งสุดท้าย

จากประโยคข้างต้น จะเห็นว่าทั้งสองประโยคจำเป็นต้องมีสัมพันธกริยาเพื่อแสดงความสัมพันธ์ในประโยค แต่การใช้คำว่า “คือ” ดังตัวอย่างข้างต้นนั้นไม่เหมาะสมกับบริบท ควรเปลี่ยนเป็นคำว่า “เป็น” ดังนี้

(1) ปัจจุบันวันที่ 11 เดือน 11 ไม่เพียงเป็นเทศกาลของคนโสด แต่ยังเป็นเทศกาลซื้อของในอินเทอร์เน็ต (คำว่า “เป็น” ในตำแหน่งที่ 2 ไม่ผิดไวยากรณ์ แต่เปลี่ยนให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ 1 เพื่อให้ภาษาสละสลวยยิ่งขึ้น)

(2) เราฉลองคริสต์มาสในต่างประเทศเป็นครั้งแรก และน่าจะเป็นครั้งสุดท้าย

จากผลการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดนี้ ผู้เขียนจะนำข้อมูลที่ได้ไปพิจารณาร่วมกับหลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ที่ได้จากการวิเคราะห์ภาษาในชีวิตประจำวันและคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติต่อไป

การใช้ คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในภาษาไทย

ผู้เขียนวิเคราะห์การใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” โดยเก็บข้อมูลจากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ประกอบกับตัวอย่างการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติของภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้คำที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นคำที่ทำหน้าที่เหมือนคำว่า 是 ในภาษาจีน กล่าวคือทำหน้าที่เป็นสัมพันธกริยา คำที่นักศึกษาอาจจะเข้าใจได้ว่าทำหน้าที่คล้ายสัมพันธกริยาแต่แสดงความสัมพันธ์ในระดับเหนือประโยค รวมทั้งคำที่นักศึกษาเคยใช้ผิดพลาด จากการสังเกตและวิเคราะห์การใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ที่ปรากฏในบริบทต่างๆ สามารถสรุปหลักการใช้ได้เป็น 5 ข้อ ดังนี้

1. คำว่า “เป็น” และ “คือ” สามารถใช้แทนกันได้

คำว่า “เป็น” และ “คือ” สามารถใช้แทนที่กันได้ในกรณีที่นามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กรรม “เป็น” และ “คือ” อ้างถึงหัวเรื่องเดียวกัน ทั้งนี้ นามวลีทั้งสองส่วนจะมีความสำคัญเท่ากัน ไม่ได้เจาะจงส่วนใดเป็นพิเศษ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 แบรินด์แอมบาสเดอร์ในปีนี้เป็นดาราสาวชาวฮ่องกง จางมานอ์ หรือฝรั่งรู้จักในชื่อ แม็กกี้ ชุง ✓

แบรินด์แอมบาสเดอร์ในปีนี้เป็นดาราสาวชาวฮ่องกง จางมานอ์ หรือฝรั่งรู้จักในชื่อ แม็กกี้ ชุง ✓

คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในตัวอย่างทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ด้านหน้า คือ “แบรินด์แอมบาสเดอร์ในปีนี้เป็น” กับนามวลีด้านหลังคือ “ดาราสาวชาวฮ่องกง” ว่าเป็นคนเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 2 งานแรกเป็นหอยเชลล์กับสลัดล็อบสเตอร์ งานที่สองเป็นกุ้งสะแกมปีกับอาร์ติโชค ✓

งานแรกคือหอยเชลล์กับสลัดล็อบสเตอร์ งานที่สองคือกุ้งสะแกมปีกับอาร์ติโชค ✓

คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในตัวอย่างนี้ ทั้งสองตำแหน่งทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กรรมว่าเป็นสิ่งเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 3 การกระทำของเขาเป็นตัวอย่างของความกตัญญู ✓

การกระทำของเขาคือตัวอย่างของความกตัญญู ✓

คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในตัวอย่างที่ 3 ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ด้านหน้า คือ “การกระทำของเขา” กับนามวลีด้านหลังคือ “ตัวอย่างของความกตัญญู” ว่าเป็นเรื่องเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 4 กุ้ยหลินเป็นบ้านเกิดของเขา

กุ้ยหลินคือบ้านเกิดของเขา

คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในตัวอย่างที่ 4 ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของคำนามที่อยู่ด้านหน้า คือ “กุ้ยหลิน” กับนามวลีด้านหลังคือ “บ้านเกิดของเขา” ว่าเป็นสถานที่เดียวกัน

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำว่า “เป็น” และ “คือ” สามารถใช้แทนกันได้ โดยไม่ทำให้เกิดไวยากรณ์ หรือทำให้ความหมายแตกต่างกัน

2. คำว่า “เป็น” ปรากฏร่วมกับคำว่า “ไม่” และคำช่วยกริยาได้

ตามทีอูดม วโรตม์สิกขิตต์ ได้ให้ข้อสังเกตว่า คำว่า “ไม่” และคำช่วยหน้ากริยาสามารถปรากฏร่วมกับคำว่า “เป็น” ได้แต่จะไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “คือ” นั้น ผู้เขียนเห็นตรงกับข้อสังเกตดังกล่าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 คำว่า “เป็น” กับคำว่า “ไม่”

ตัวอย่าง ถ้าไม่เป็นเรื่องจริงคงฟ้องกันแหลกลาญไปแล้ว ✓

ถ้าไม่คือเรื่องจริงคงฟ้องกันแหลกลาญไปแล้ว x

2.2 คำว่า “เป็น” กับคำช่วยหน้ากริยา

- ตัวอย่างที่ 1 ภาพยนตร์เรื่องนี้อาจเป็นเรื่องสุดท้ายที่เขาคงจะแสดง ✓
 ภาพยนตร์เรื่องนี้อาจคือเรื่องสุดท้ายที่เขาคงจะแสดง x
- ตัวอย่างที่ 2 ศาสนาสถานบางแห่งถึงจะสร้างอย่างงดงามมีคุณค่าสูงทางศิลปกรรม
 เพียงใด ก็ยังคงเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรม ✓
 ศาสนาสถานบางแห่งถึงจะสร้างอย่างงดงามมีคุณค่าสูงทางศิลปกรรม
 เพียงใด ก็ยังคงคือสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรม x

นอกจากข้อสังเกตของอุดม วโรตม์สิขิตต์ข้างต้น ผู้เขียนยังพบว่าคำว่า “เป็น” ไม่เพียงเกิดร่วมกับคำช่วยหน้ากริยาได้ แต่ยังสามารถเกิดร่วมกับคำช่วยหลังกริยาได้ด้วย ซึ่งการปรากฏร่วมลักษณะนี้จะไม่เกิดกับคำว่า “คือ”

2.3 คำว่า “เป็น” กับคำช่วยหลังกริยา

คำช่วยหลังกริยาในภาษาไทย มี 3 คำ คือ แล้ว อยู่ อยู่แล้ว

- ตัวอย่างที่ 1 ฟ้าเป็นอาจารย์ที่นี้อยู่หลายปีก่อนจะย้ายไปที่สิงคโปร์ ✓
 ฟ้าคืออาจารย์ที่นี้อยู่หลายปีก่อนจะย้ายไปที่สิงคโปร์ x
- ตัวอย่างที่ 2 เขาเป็นนักกีฬาว่ายน้ำที่มีชาติแล้ว ✓
 เขาคือนักกีฬาว่ายน้ำที่มีชาติแล้ว x

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “คือ” ไม่สามารถปรากฏร่วมกับ คำว่า “ไม่” คำช่วยหน้ากริยา และคำช่วยหลังกริยาได้

3. คำว่า “คือ” ปรากฏในบริบทที่ต้องการเจาะจง

คำว่า “คือ” ใช้ในบริบทที่ต้องการเจาะจง จำแนกได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 คำว่า “คือ” ปรากฏร่วมกับคำเชื่อมอนุพากย์ “ที่” ซึ่งทำหน้าที่เจาะจง โดยคำว่า “คือ” ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอนุพากย์ด้านหน้ากับสิ่งที่เจาะจงซึ่งอยู่ด้านหลัง ตามโครงสร้าง (ข้อมูล/เรื่องทั่วไป + ที่ + อนุพากย์ + คือ + เรื่องที่ต้องการเจาะจง) ดังตัวอย่าง

- ตัวอย่างที่ 1 อาจารย์ที่สอนภาษาไทยให้พวกเราคืออาจารย์อ้น ✓
 อาจารย์ที่สอนภาษาไทยให้พวกเราเป็นอาจารย์อ้น x

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า ทั้งคำว่า “เป็น” และ “คือ” ทำหน้าที่เป็นสัมพันธ์กริยาเหมือนกัน และข้อความด้านหน้าและด้านหลังสัมพันธ์กริยาก็เป็นสิ่งเดียวกัน แต่มีเพียงคำว่า “คือ” เท่านั้นที่ใช้ในบริบทเช่นนี้ได้ ในทางกลับกันหากกลับประโยคโดยนำส่วนที่เจาะจงขึ้นก่อนจะพบว่าสามารถใช้ได้ทั้งคำว่า “เป็น” และ “คือ” อาจารย์อ้นคืออาจารย์ที่สอนภาษาไทยให้พวกเรา ✓ อาจารย์อ้นเป็นอาจารย์ที่สอนภาษาไทยให้พวกเรา ✓

- ตัวอย่างที่ 2 นอกจากการไต่หมึกที่เป็นล่ำเป็นสันทั่วทะเลไทยยังมีวิธีประมงหมึกอีกสองสามแบบ แต่ที่มีเยอะคือการลอบหมึก

ตัวอย่างที่ 3 ชาวโรมันโบราณเรียนกันอยู่สามเรื่องเท่านั้นครับ การอ่าน การพูด และคณิตศาสตร์ วิชาที่สำคัญที่สุดคือการปราศรัยต่อหน้าสาธารณชน

ตัวอย่างที่ 2 และ 3 ก็สามารถอธิบายได้ในทำนองเดียวกัน คือข้อความส่วนหน้ามีเนื้อหาที่กล่าวอย่างกว้างๆ ว่ามีหลายวิธี หลายประเภท โดยคำว่า “คือ” ทำหน้าที่เชื่อมโยงไปสู่สิ่งที่ต้องการเจาะจง จากหลายวิธี หลายประเภทก็เจาะจงลงไปประเภทเดียว ซึ่งในบริบทลักษณะนี้ไม่สามารถใช้คำว่า “เป็น” แทนได้

3.2 คำว่า “คือ” ใช้เพื่อเจาะจงว่าสิ่งหนึ่งเท่ากับอีกสิ่งหนึ่ง หลักเกณฑ์ข้อนี้เป็นไปตามที่ชูชุมุคุโน และปริยา วงศ์มทองได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับประโยคที่มีคำว่า “คือ” ไว้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 ผมมองว่าหัวใจของระบบขนส่งคือ Connectivity หรือว่าความเชื่อมโยง

ตัวอย่างที่ 2 คำว่าประสะในภาษาแพทย์แผนไทย หมายถึงเข้ายาหรือผสมยาตัวนั้นมากเป็นพิเศษ ประสะไพล คือ เข้าไพลมาก

ตัวอย่างที่ 3 การรับประทานซูชิ นั้น จะใช้มือหยิบหรือใช้ตะเกียบก็ได้รับการรับประทานที่ถูกต้องจะต้องเอาส่วนที่เป็นหน้าคือปลาดิบ จิ้มในโชยุไม่ใช่ส่วนที่เป็นข้าว

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าสัมพันธ์กริยา “คือ” ไม่ได้แสดงเพียงความสัมพันธ์ของนามวลีว่ากล่าวถึงหัวเรื่องเดียวกัน แต่แสดงความสัมพันธ์ในทำนองนามวลีด้านหน้า “เท่ากับ” นามวลีด้านหลังกล่าวคือหัวใจของระบบขนส่ง = Connectivity ประสะไพล = เข้าไพลมาก และหน้าซูชิ = ปลาดิบ ซึ่งการใช้ในลักษณะนี้ไม่สามารถใช้คำว่า “เป็น” ได้

4. คำว่า “คือ” ใช้ในความหมายว่า “ได้แก่”

คำว่า “คือ” นอกจากจะทำหน้าที่เป็นสัมพันธ์กริยาแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมที่มีความหมายว่า “ได้แก่” ได้อีกด้วย ดังตัวอย่าง

(1) การสืบทอดการสวดพระมาลัยของชาวหนองขามมี 3 วิธี คือ สืบทอดโดยสายตระกูล สืบทอดจากครูโดยการฝากตัวเป็นศิษย์กันกุฎิ และสืบทอดโดยวิธีครูพักลักจำ

(2) มาตราสะกด ในภาษาไทยมีทั้งสิ้น 8 มาตรา คือ แม่กง แม่กน แม่กม แม่เกย แม่เกอว แม่กก แม่กด และแม่กบ

จากตัวอย่างจะเห็นว่าคำว่า “คือ” สามารถแทนที่ด้วยคำว่า “ได้แก่” ได้เพราะมีความหมายเช่นเดียวกัน

5. คำว่า “คือ” ใช้ในการขยายความ (กล่าวคือ)

คำว่า “คือ” สามารถใช้เป็นคำเชื่อมที่แสดงความสัมพันธ์ของข้อความ ในลักษณะที่ข้อความด้านหลัง “คือ” เป็นการขยายความข้อความด้านหน้าได้ ดังตัวอย่าง

(1) ซิวฉวีปุ่นมี 2 ชนิด คือ โคะอิกุชิ Koikuchi และ อุซุกุชิ Usukuchi แบบโคะอิกุชิมีรสซีวีวจัดและสีเข้มกว่าแบบอุซุกุชิ แต่มีส่วนผสมของเกลือน้อยกว่า คือ มีส่วนผสมของเกลือ 18 ในขณะที่ อุซุกุชิมี 18.5-20

(2) เวทมนตร์คาถาของปู่เจ้าสมิงพรายที่ส่งมายังพระลอในรูปต่างๆ คือ ลูกกลม ธงสามชาย สลาเหิน และไก่ที่ลงอาคม เป็นสัญลักษณ์ที่อาจตีความได้ คือ ลูกกลม และธงสามชาย ทำให้นึกถึงความห้วนไหวแปรปรวนของสภาพจิตของบุคคลอันกระหอบกระเทือนง่ายเพราะรูปรสกลิ่นเสียงสัมผัส ส่วนสลาเหิน และไก่ที่ลงอาคม เป็นสัญลักษณ์ของรูปรสกลิ่นเสียงสัมผัสที่ก่ออิฏฐารมณ์จนจิตห้วนไหว เคลิบเคลิ้มอยู่ใต้อำนาจของความปรารถนาอันแรงกล้าและต่อต้านได้ยาก

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าคำว่า “คือ” เป็นคำเชื่อมที่ใช้ในการขยายความ ในตัวอย่างที่ 1 ข้อความด้านหลังคำว่า “คือ” เป็นการขยายความ “ส่วนผสมของเกลือที่น้อยกว่า” ว่าน้อยกว่าอย่างไร ส่วนในตัวอย่างที่ 2 ข้อความด้านหลังคำว่า “คือ” เป็นการขยายความการตีความเชิงสัญลักษณ์ของลูกกลม ธงสามชาย สลาเหิน และไก่ที่ลงอาคมซึ่งปรากฏอยู่ด้านหน้า

หลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ของนักศึกษาชาวจีนและเครื่องมือทดสอบ

หลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” สำหรับนักศึกษาชาวจีน

จากการประมวลผลการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดและหลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ในภาษาไทยทำให้ผู้เขียนได้หลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ที่สามารถไปใช้กับนักศึกษาชาวจีน 6 ข้อ ดังนี้

1. คำว่า “เป็น” และ “คือ” ใช้แสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กริยาว่าเป็นเรื่องเดียวกัน

2. คำว่า “เป็น” และ “คือ” ไม่เกิดร่วมกับคำกริยาคุณศัพท์

3. คำว่า “เป็น” เกิดร่วมกับคำปฏิเสธและคำช่วยกริยาได้

4. คำว่า “คือ” ใช้เมื่อมีการเจาะจง

5. คำว่า “คือ” ใช้ในความหมายว่า “ได้แก่”

6. คำว่า “คือ” ใช้ในการขยายความได้

เมื่อได้หลักการใช้คำข้างต้นแล้ว ผู้เขียนก็นำไปสร้างเป็นเครื่องมือทดสอบการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” เพื่อศึกษาว่าก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องหลักเกณฑ์การใช้คำ นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้เป็นอย่างไร

เครื่องมือทดสอบความเข้าใจเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ”

เครื่องมือที่ใช้ทดสอบเป็นแบบทดสอบปรนัยจำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วยแบบฝึกหัดวัดความเข้าใจหลักเกณฑ์การใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” หลักเกณฑ์ละ 5 ข้อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) ผมเดินทางไปเที่ยวหลายประเทศแต่ประเทศที่ผมประทับใจที่สุด (ก. เป็น ข. คือ) ประเทศจีน

(2) ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าไร คุณยังคง (ก. เป็น ข. คือ) คนเดียวในใจฉัน

(3) สมัยโบราณการปรุงอาหารของคนไทยมีเพียง 3 วิธี (ก. เป็น ข. คือ) ต้ม ย่าง และแกง

(4) กวยเตี๋ยวแบบเผ็ดมากกับแบบเผ็ดพิเศษของเราไม่เหมือนกันตรงที่แบบเผ็ดพิเศษจะใส่พริกมากกว่า (ก. เป็น ข. คือ) จะใส่พริกมากถึง 6 ซ้อน ในขณะที่แบบเผ็ดมากจะใส่ 3 ซ้อน

(5) A:

B: ฉันก็คิดเหมือนกันค่ะ เมื่อก่อนไปซื้อผักกาดขาว โลละตั้ง 60 บาท

ก. ช่วงนี้ราคาสินค้าเป็นแพงจริงๆ ข. ช่วงนี้ราคาสินค้าแพงจริงๆ ค. ช่วงนี้ราคาสินค้าคือแพงจริงๆ

(6) A: หวานเล่าเรื่องนี้ให้คุณฟังเธอ

B: ไม่ใช่ค่ะ

ก. เป็นหวานเล่าให้ฟังเรื่องนี้ ข. หวานคือเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง ค. หวานเป็นคนเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง

ตัวอย่างคำถามข้างต้นใช้วัดความเข้าใจเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ตามหลักการใช้คำที่วิเคราะห์ไว้ โดยตัวอย่างที่ (1) เป็นคำถามที่ใช้วัดผลเรื่องการใช้ “คือ” เมื่อมีการเจาะจง ตัวอย่างที่ (2) วัดเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” กับคำช่วยกริยา ตัวอย่างที่ (3) วัดเรื่องการใช้คำว่า “คือ” ในความหมายว่าได้แก่ ตัวอย่างที่ (4) วัดเรื่องการใช้คำว่า “คือ” ในการขยายความ ตัวอย่างที่ (5) วัดเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” กับคำกริยาคุณศัพท์ และตัวอย่างที่ (6) วัดเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กริยาว่าเป็นเรื่องเดียวกัน

ความเข้าใจเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ของนักศึกษาชาวจีน

ผู้เขียนได้นำเครื่องมือทดสอบความเข้าใจเรื่องการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ไปทดสอบกับนักศึกษาจีนหลักสูตร 3+1 ที่มาเรียนที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปีการศึกษา 2560 จำนวน 31 คน ประกอบด้วยนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยชนชาติกวางสีจำนวน 23 คน และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเหอฉีจำนวน 8 คน โดยนักศึกษาทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานภาษาไทยระดับเดียวกัน

ผลการทดสอบพบว่านักศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 22.10 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามหลักการใช้พบว่านักศึกษาได้คะแนนเรื่องการใช้คำว่า “คือ” ในความหมายว่าได้แก่มากที่สุด โดยได้คะแนนเฉลี่ย 4.22 คะแนน รองลงมาคือเรื่องการใช้ “คือ” เมื่อมีการเจาะจง 4.09 คะแนน การไม่เกิดรวมของคำว่า “เป็น” และ “คือ” กับคำกริยาคุณศัพท์ 3.90 คะแนน การใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กริยาว่าเป็นเรื่องเดียวกัน 3.71 คะแนน และการใช้คำว่า “เป็น” กับคำช่วยกริยา 3.68 คะแนน ตามลำดับ ส่วนเรื่องการใช้คำว่า “คือ” ในการขยายความเป็นเรื่องที่ได้คะแนนน้อยที่สุดโดยได้คะแนนเฉลี่ย 2.39 คะแนน

หลังจากที่นักศึกษาได้เรียนเรื่องหลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” และได้รับการทดสอบอีกครั้งพบว่า นักศึกษาได้ผลคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 28.10 จาก 30 คะแนน เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามหลักการใช้พบว่า นักศึกษาได้คะแนนเรื่องการใช้คำว่า “คือ” ในความหมายว่า ได้แก่มากที่สุด โดยได้คะแนนเฉลี่ย 4.97 คะแนน รองลงมาคือเรื่องการไม่เกิดร่วมของคำว่า “เป็น” และ “คือ” กับคำกริยาคุณศัพท์ 4.77 คะแนน การใช้ “คือ” เมื่อมีการเจาะจง 4.74 คะแนน การใช้คำว่า “เป็น” กับคำช่วยกริยา 4.71 คะแนน การใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กริยาว่าเป็นเรื่องเดียวกัน 4.52 คะแนน และเรื่องการใช้คำว่า “คือ” ในการขยายความ 4.39 คะแนน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาผลคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนนี้จะเห็นว่า นักศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน และเมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามหลักการใช้ก็พบว่า นักศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นทุกหัวข้อ

บทสรุป

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้หลักการใช้คำว่า “เป็น” และ “คือ” ที่ได้ทดสอบแล้วว่าสามารถนำไปใช้สอนนักศึกษาชาวจีนได้ 6 ข้อ คือ 1. คำว่า “เป็น” และ “คือ” ใช้เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของนามวลีที่อยู่ระหว่างสัมพันธ์กริยาว่าเป็นเรื่องเดียวกัน 2. คำว่า “เป็น” และ “คือ” ไม่เกิดร่วมกับคำกริยาคุณศัพท์ 3. คำว่า “เป็น” เกิดร่วมกับคำปฏิเสธและคำช่วยกริยาได้ 4. คำว่า “คือ” ใช้เมื่อมีการเจาะจง 5. คำว่า “คือ” ใช้ในความหมายว่า “ได้แก่” และ 6. คำว่า “คือ” ใช้ในการขยายความได้ โดยผลการทดสอบความเข้าใจนักศึกษาจีนหลังเรียน (Mean 28.10, SD 2.88) สูงกว่าก่อนเรียน (Mean 22.10, SD 3.90) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดและผลการทดสอบความเข้าใจของนักศึกษาที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ในพจนานุกรมทั้งฉบับภาษาจีนและภาษาไทยได้ระบุไว้แล้วว่าคำว่า “คือ” เท่านั้นที่สามารถใช้ในความหมายว่า “ได้แก่” ได้ ซึ่งนักศึกษาไม่น่าจะมีปัญหาในการเลือกใช้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากผลการทดสอบก็พบว่า แม้นักศึกษาจะได้คะแนนเรื่องนี้มากที่สุดแต่ยังมีข้อผิดพลาดในการเลือกใช้คำ ผู้เขียนจึงได้จัดกลุ่มสนทนากับนักศึกษา (focus group) เพื่อหาสาเหตุดังกล่าว ประเด็นนี้นักศึกษาได้อธิบายว่าคำว่า “ได้แก่” ในภาษาจีนมีใช้หลายคำ เช่น 即, 即是, 就是 ซึ่งคำหลังนี้ “就是” ก็คือ” ทำให้นักศึกษาเกิดความสับสนว่าควรจะใช้ “เป็น” หรือ “คือ” เพราะ 是 เมื่อแปลเป็นภาษาไทยแปลออกมาได้ทั้งสองคำ

2. จากผลการทดสอบความเข้าใจของนักศึกษาจีนพบว่า การใช้คำว่า “คือ” ในการขยายความเป็นเรื่องที่นักศึกษาได้คะแนนน้อยที่สุด เมื่อได้สนทนากลุ่มกับนักศึกษา นักศึกษาได้อธิบายว่าคำว่า “คือ” ในตำแหน่งนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ในภาษาจีน ดังนั้นนักศึกษาจึงไม่ทราบว่าควรเลือกใช้คำใดในภาษาไทย

คำอธิบายของนักศึกษาข้างต้นทำให้ผู้เขียนกลับมาพิจารณากับบริบทในภาษาไทยอีกครั้ง แล้วพบว่า ในขณะที่ภาษาจีนไม่จำเป็นต้องใช้คำเชื่อมระหว่างส่วนหลักกับส่วนขยายในกรณีดังกล่าว แต่ในภาษาไทยมีทั้งที่จำเป็นต้องใช้และไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า “คือ” เพื่อเชื่อมโยงระหว่างส่วนหลักกับส่วนขยายดังตัวอย่าง

(1) ดินที่จะใช้ปลูกต้นไม้ได้ดีต้องมีคุณภาพดีและมีแร่ธาตุเหมาะสม คือ ประกอบด้วย ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโปแตสเซียมอย่างละ 15 ส่วน

(2) กว๋ยเตี้ยแบบเผ็ดมากกับแบบเผ็ดพิเศษของร้านเราไม่เหมือนกันตรงที่แบบเผ็ดพิเศษจะใส่พริกมากกว่า คือ จะใส่พริกมากถึง 6 ซ้อน ในขณะที่แบบเผ็ดมากจะใส่ 3 ซ้อน

(3) หงส์และห่านมีลักษณะที่แตกต่างกัน (คือ) หงส์จะมีขนาดใหญ่กว่าห่าน มีลำคอยาวกว่า และมักจะอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นคู่

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ประโยคที่ 1-2 จำเป็นต้องมีคำว่า “คือ” ส่วนประโยคที่ 3 สามารถตัดออกได้ ซึ่งการตัดคำว่า “คือ” ได้หรือไม่ นั้น น่าจะขึ้นอยู่กับประโยคในส่วขยายความที่ตามมา กล่าวคือ หากประโยคที่ตามมามีการละประธาน คำว่า “คือ” ที่ใช้เชื่อมโยงความไปสู่ส่วนขยายจะไม่สามารถละได้

3. ในภาษาไทยและภาษาจีนไม่มีโครงสร้าง (Verb to be + Adjective) เหมือนในภาษาอังกฤษ แต่กลับพบข้อผิดพลาดที่เกิดจากการใช้คำว่า “เป็น” ร่วมกับคำกริยาคุณศัพท์ในลักษณะนี้เป็นจำนวนมาก เช่น “เป็นสวย” “เป็นมันคง” ซึ่งข้อผิดพลาดลักษณะนี้ นวลทิพย์ เพิ่มเกษร (2551) ก็พบเช่นเดียวกัน เช่น “เด็กไทยสมัยใหม่เป็นกล้ากว่าเด็กไทยในอดีต” หลังจากการสนทนากลุ่มพบว่าข้อผิดพลาดลักษณะนี้เกิดจากการใช้ แนวเทียบจากภาษาที่สอง โดยนักศึกษาได้อธิบายว่าที่สร้างประโยคเช่นนี้เพราะเข้าใจว่ามีโครงสร้างเหมือนในภาษาอังกฤษ

การศึกษานี้นอกจากจะทำให้เห็นความแตกต่างเรื่องการเลือกใช้สัมพันธกริยา “เป็น” และ “คือ” ให้ถูกต้องตามบริบทต่างๆ แล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

จรัลวิไล จรุงโรจน์, ม.ล. (2556). **เทคนิคการวิจัยทางภาษาศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2551). “ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในฐานะ

ภาษาต่างประเทศ.” **วารสารวรรณวิทัศน์** ปีที่ 8 เดือนพฤศจิกายน: 146-159.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:

ราชบัณฑิตยสถาน

วิจินต์ ภาณุพงศ์ และคณะ.(2552). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ**

สาร. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สถาวร พัชรบำรุง. (2529). “การใช้คำ เป็น ในภาษาไทย” **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ. (2555). “พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา**

อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาต่างประเทศ

Kuno, Susumu and Preeya Wongkhomthong. (1980). “Two Copulative verbs in Thai.”

Havard Studies in Syntax and Semantics. Vol.3: 243-302. อ้างถึงในสถาวร พัชร

บำรุง. (2529). “การใช้คำ เป็น ในภาษาไทย” **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Udom Warotamasikkhadit. (1963). “Thai Syntax: An Outline.” Ph.D. dissertation in

Linguistics, University of Texas. อ้างถึงในสถาวร พัชรบำรุง. (2529). “การใช้คำ เป็น ใน

ภาษาไทย” **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

李晓琪. (2013). **博雅汉语:初经起步篇 2**. (2nd edition). 北京: Peking University Press.

广州外国语学院编.(1990). **泰汉词典**. 北京: 商务印书馆.